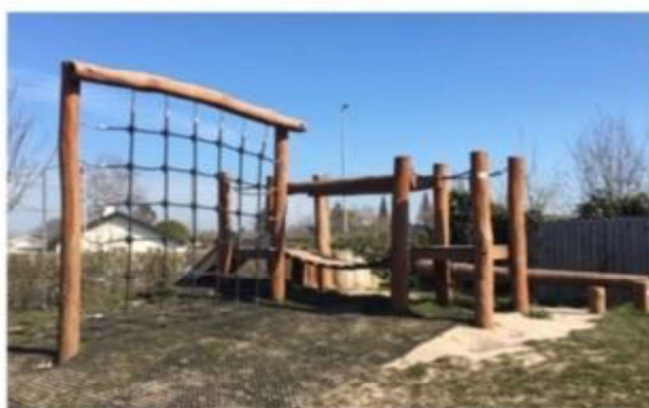

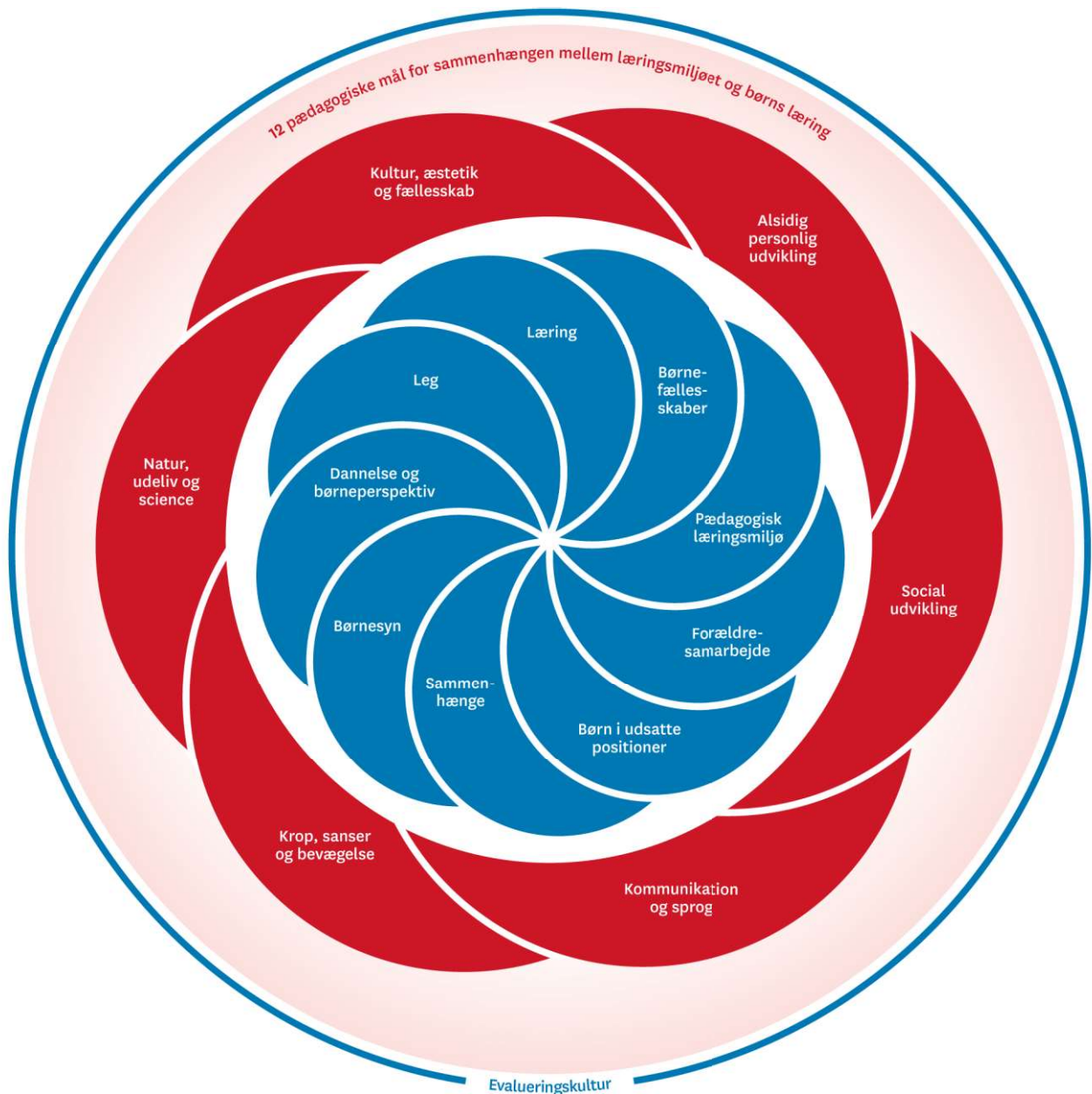
Pædagogisk læreplan for Blomsterhaven, Andreasskolens Børnehus 2024

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Hvem er vi?

Blomsterhaven, Andreasskolens Børnehus er et privat børnehus – med plads til ca. 45 børnehavebørn og 15 vuggestuebørn. Børnehuset er en del af Andreasskolen – og ligger i umiddelbar forlængelse af skolen - som en selvstændig afdeling. Børnehuset bygger på samme kristne værdigrundlag som skolen. Dette har betydning for hele kulturen og børnesynet på stedet. Skolens grundlov lyder: ”vær mod andre som du vil, de skal være mod dig”. Dette ønsker vi i ord og handling at efterleve i hverdagen. Det er naturligt for os at tale med børnene om Gud og tro – med respekt for barnets egen tro.

Børnehuset er beliggende på Blomsterhaven 7, i et parcelhusområde i Holbæk Østby.

Børnehuset ligger i gåafstand til skønne naturområder: Fjord, Fælled og skov med busforbindelse lige ved lågen.

Børnehuset er en integreret institution, hvor der samarbejdes på tværs af huset. Vuggestuen har egen afdeling - med faste voksne, men vi gør meget ud af, at de voksne fra børnehaven kender de små – sådan at overgangen til børnehaven bliver så let og glidende som muligt. Omvendt sikrer vi, at de voksne i vuggestuen kender børnehavebørnene. Det er vigtigt for os, at vi er et helt hus. Vi er stolte over at være en integreret institution. Det har stor værdi for dannelsen af det enkelte barn. Når de store børn møder de små fra vuggestuen, forstår de at møde det mindre vuggestuebarn med empati og en forståelse af ”at tage hensyn” og ”passe på”. Omvendt lærer de små vuggestuebørn meget af de store og har ”mødt” dem inden de selv skal i børnehave.

Nøgleordene er tryghed og nærvær

Der er fokus på det enkelte barns trivsel og udvikling. De voksne er nærværende, engagerede og tager ansvar for trivslen i huset. Vi tror på, at ”Trygge og glade børn leger og lærer bedst”.

De indendørs rammer

Børnehuset er gennemrenoveret og holdt i lyse, venlige farver. Der er gode toiletfaciliteter i både børnehave og vuggestueafdeling - med toiletter og håndvaske i børnehøjde, skifteplads med hæve/sænke-bord.

Børnehavebørnene har fælles garderobe. Før covid 19 var huset funktionsopdelt, men under covid 19 oplevede vi, at det, at være stue-opdelt også kunne noget. Vi har valgt at have en aldersopdeling – med ca. 12-14 børn på hver årgang. Bjørnekløerne er de ældste – og har deres stue i det, vi kalder ”salen”. Det er dem, der er på vej i skole. Smørblomsterne har deres base i køkken + ”hulen” – og Spirerne er i Legerummet.

Vuggestuen har sin egen afdeling - med garderobe, toiletfaciliteter, spiserum og legerum. Sovebørn (både fra vuggestue og børnehave) puttes i vuggestueafdelingen - enten på senge indenfor, udenfor i barnevogn eller i krybbe-rummet, hvor vi har krybber, ”weekend-senge” og barnevogne.

Udover vores egne skønne lokaler, har vi mulighed for at gøre brug af skolens faciliteter - f.eks. SFO-lokale, gymnastiksal, musiklokale, billedkunst, sløjd og legeplads.

De udendørs rammer

Vi har vores egen legeplads med bakke, klatremiljø, rutsjebane, boldbane, bålplads, legehuse, gynger, sandkasse, diverse cykler mm. Her er rig mulighed for motoriske udfoldelser, leg og fordybelse.

På samme matrikel – kun adskilt af parkeringspladser ligger skolens legeplads, som i efteråret 2019 blev nyopført – så den nu fremstår helt ny og topmoderne. Her er gode udfordringer for de større børn: store klatrestativer, klatretove, svævebane, gynger, boldbaner mm.

Pædagogisk profil - Hvad lægger vi særligt vægt på?

- **Udelivet** vægtes højt. Vi er så vidt muligt ude hver dag. Vi bruger vores egen/skolens legeplads og den dejlige natur og legepladser, der er i vores nærområde. Vi prioriterer ture ud af huset både gå- og busture.
- **Musik**, leg og bevægelse spiller en stor rolle i huset. Flere ansatte spiller forskellige instrumenter (guitar, klaver, trommer, harmonika, ukulele, fløjte mm). Musikinstrumenter hænger/står synligt fremme i huset. Hver morgen er morgensamling, hvor vi bl.a. synger og spiller sammen. Vi synger før frokosten – og om sommeren tages guitaren ofte med på legepladsen.
- **Fællesskabet**. Alle børn har ret til at være en del af fællesskabet. Vi gør meget ud af at værne om fællesskabet i børnehuset. Dette gør vi bl.a. ved at få nogle fælles oplevelser - både i det store fællesskab, men også i mindre grupper. Vi er hele tiden opmærksomme på nye venskaber – og gode legekonstellationer – og laver ofte mindre legegrupper.
- **Morgensamling**. hver dag holdes der morgensamling. Mandag er der fælles samling for hele huset – vuggestuen holder dog deres egen. Her synger vi forskellige sange og hører bibelhistorie. De øvrige dage er der morgensamling i aldersopdelte grupper.

Pædagogisk grundlag

Hvad siger loven?

"Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag". Dagtilbudsloven § 8, stk. 2.

"Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark". Den styrkede pædagogiske læreplan s.14.

"De centrale elementer er:

- **Barnesyntet.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv".

Forarbejder til dagtilbudsloven § 8, stk. 2.

"Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud". Den styrkede læreplan s. 15.

"Nogle elementer i form af fx barnesyntet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i forhold til andre sammenhænge, end andre". Den styrkede pædagogiske læreplan s. 14.

Barnesyn, Dannelse og Børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

Hvordan kommer de 5 centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Disse ovenstående 5 elementer er gennemgående i dagligdagen fra åbningstid til lukketid. Barnesynet har betydning for den måde, vi ser og møder barnet på. Dannelsen sker i samspillet – og gennem hele dagen. Begreberne leg, læring og udvikling går hånd i hånd. Barnet lærer gennem leg – og når det lærer, udvikler det sig.

En stjernestund i vuggestuen, hvor Barnesyn, Dannelse og Børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskab går hånd i hånd. En voksen er nærværende og deltagende i børnenes leg – og støtter op omkring legen – så alle børn får en rolle i legen.

Barnesyn

Hvad siger loven?

"Det at være barn har en værdi i sig selv. Børn skal ikke alene forberedes på at blive voksne, men også støttes og værdsættes i de første år". Forarbejder til dagtilbudsloven § 8, stk. 2.

Vores grundtanke er,

- At alle børn er skabt og villet af Gud. Det enkelte barn er unikt.
- At vi som voksne vil børnene og interesserer os for dem.
- At børn er forskellige – og har individuelle ressourcer.
- At alle børn skal have mulighed for at udvikle sig i eget tempo.
- At vi ønsker at værne om forskelligheden – med fokus rettet mod barnets ressourcer.

Hvordan gør vi i praksis:

- I personalegruppen italesættes det enkelte barns ressourcer. Samtidig tilstræber vi i det daglige at skabe en god og tryk atmosfære, fx ved at italesætte over for det enkelte barn, at: "du gør det godt nok - og du er dejlig som du er".
- I handleplanerne tages der udgangspunkt i det enkelte barns udviklingstrin og potentiale.
- I dagligdagen justerer de voksne læringsmiljøet efter barnets behov.

Eksempler fra praksis – evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- Barn A er meget uadreagerende og aggressiv. De andre børn synes, at barn A driller – og det virker som om barn A opsøger konflikter med de andre børn. Over middag, hvor alle børn normalt går på legepladsen, får Barn A lov at vælge en legekammerat og et sted at lege indenfor, hvor der er fred og ro – og mindre konfliktfyldt. På denne måde imødekommer vi barnets behov. I løbet af dagen etableres mindre legemiljøer, hvor barn A + 1 eller 2 andre får lov at lege i fred – i nærheden af en voksen.
- Barn B har altid været meget stille og forsigtig. Efter ferie og sygdomsforløb er dette mere udtalt. Især i den store børnegruppe. Her forholder barn B sig iagttagende – og ikke deltagende. De voksne på stuen vurderer, at barn B har brug for særligt nærvær og opmærksomhed for at blive tryk igen. De er mere opsøgende og stiller færre krav i forhold til hendes udvikling – for at give hende plads og rum til at udvikle sig. De følger hendes spor – og lytter og aflæser hendes signaler. Efter en observationsperiode, vurderes det, at barnet profiterer i mindre enheder – og personalet omstrukturerer sig sådan at det kan lade sig gøre.

Dannelse og Børneperspektiv

Hvad siger loven?

"Børn på fx 2 år og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse. Dannelse, ligestilling og demokrati skal medtænkes i det daglige pædagogiske arbejde, så børnene oplever at have indflydelse på udformning af dagligdagen og aktiviteterne uanset baggrund, køn, alder og kultur. Det pædagogiske personale i dagtilbuddet skal invitere barnet til at være aktivt deltagende, så barnet selv er med til at skabe sin læring og konkrete deltagelse i demokratiske sammenhænge, som personalet er ansvarligt for at skabe". Forarbejder til dagtilbudsloven § 8, stk. 2.

Vores grundtanke er

- At dannelse sker i samspil med andre – både børn og voksne.
- At barnet ses som ligeværdigt med egne oplevelser, holdninger og grænser.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Vi arbejder ud fra den anerkendende tankegang. Vi møder barnet, hvor det er og bekræfter barnet i dets oplevelse.
- Vi støtter det enkelte barn i at sige til og fra og anerkender barnets egne grænser.
- Vi støtter børnene i at mærke efter egne behov - anerkender disse. Fx sult, træt, tørstig, varm, kold, ked af det, osv.
- Vi inviterer børnene til at være aktivt deltagende og dermed få mulighed for at fortælle om ønsker og idéer.
- Vi voksne er selv bevidst om vores rolle over for børnene og reflekterer over egen praksis, så vi ikke misbruger den magt vi som voksne har i forhold til børnene.
- Vi lytter efter barnets ønsker og behov, ved at tage barnets perspektiv.
- Vi lærer børnene, at alle ikke er ligestillede – og danner rammerne omkring noget større. Fx "bag for en sag", forberedelse til vores årlige julemarked på Andreasskolen, lucia-optog i børnehuset, vores årlige sommerfest, sponsorkøb mm., hvor vi sammen er med til at støtte en god sag.
- Uønsket og uacceptabel adfærd stoppes (Eks. Sprogbrug, drilleri, mobberi o. lign.).

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- *Anerkende barnets grænser:* En flok børn leger vild fangeleg. Det ser ud til at være sjovt for alle, men pludselig er der tre børn efter barn A. Barn A ser ikke glad ud. En voksen stopper legen og spørger, om alle synes, det er en god leg. De tre svarer ja. Barn A svarer ikke. Den voksne sætter ord på situationen – og spejler barn A i dets oplevelse sammen børnegruppen. Da barn A nikker genkendende til situationen aftales der et ”kodeord” for stop, hvis man ikke vil være med mere.
- *Aktivt deltagende børn og demokrati:* I personalegruppen har vi aftalt at undgå smør på brødet – efter at have læst en sundheds-artikel om børn og smør. Ved formiddagsmaden siger barn B højlydt: ”øv, der er ikke smør på bollerne”, hvorefter hun begynder at slå taktfast i bordet – mens hun siger ”vi vil ha´ smør, vi vil ha´ smør”. Den voksne forsøger sig med en forklaring om sundhed – og aftalen mht. manglende smør. Dette preller af – og barnet gentager ”sit råb”. Stemningen breder sig hurtigt til resten af børnegruppen, som nu kæmper for deres ret til smør. Den voksne griber situationen – og taler nu om demokrati i børnehøjde – og lægger op til, at det ikke er godt nok bare at råbe, hvad man vil have... så må der nogle grunde på bordet.

Der bliver nu skrevet fordele og ulemper op omkring smør på bollerne. Hele situationen ender med en overenskomst, hvor børnene får smør på bollerne – til gengæld betyder det en løbetur – for at brænde kalorierne af.

- *Aktivt deltagende børn og medbestemmelse i vuggestuen:* Til samling skal vi synge. Vi sidder i en rundkreds og den voksne har 5-6 kort der viser en sang. Barn A får lov til at vælge ét af kortene og alle synger den sang. Derefter får barn B lov til at vælge ét af kortene og vi synger den sang.

Bibelfortælling om Noa's ark. I Noa's ark er der forskellige dyr. Alle børnene i rundkredsen må vælge ét dyr, når Noa's ark vandre rundt i kredsen. Når historien er færdig, skal børnene ét efter ét sætte deres dyr i arken, når skibet vandrer rundt igen.

Leg

Hvad siger loven?

"Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud. Legen er også grundlæggende for børns sociale og personlige læring og udvikling, og legen fremmer blandt andet fantasi, virkelyst, sprog, nysgerrighed, sociale kompetencer, selvværd og identitet. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at alle børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for alle børn". Forarbejder til dagtilbudsloven § 8, stk. 2.

Vores grundtanke er

- At børn lærer gennem eget initiativ til individuelle lege med sig selv og med andre.
- At børn lærer gennem pædagogiske tilrettelagte lege og aktiviteter.

Hvordan gør vi i praksis:

- De voksne er til stede, både inde og ude, når børnene iscenesætter spontane og organiserede lege.
- De voksne rammesætter lege og samlinger.
- De voksne tager ansvar for, at børnene trives og evt. hjælper med nye roller og sociale kombinationer.
- De voksne tager ansvar for, at barnet får en oplevelse af at være med i fællesskabet.
- De voksne indgår i legen ved behov – og tager en rolle i kortere eller længere tid.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- Barn A fra vuggestuen falder og har svært med at komme i godt humør. En voksen A siger: "Kan du finde voksen B, hun har gemt sig?" Voksen B skynder sig afsted for at gemme sig. Løber hen til legehuset, hvor der er andre børn fra vuggestuen og gemmer sig. Legen udvikler sig til at voksen B tager barn A i hånden og gemmelegen fortsætter til vi skal ind og spise madpakker og barn A glemmer alt om sit dårlige humør.
- En voksen sidder sammen med en gruppe børn til eftermiddagsmaden – og sætter gang i en hviskeleg. Den voksne hvisker en kort sætning til et barn – som hvisker sætningen videre osv. Den sidste ved bordet skal sige sætningen højt. Legen inviterer til fællesskab, samarbejde, lytten, give besked videre osv... og ender med et grin, da sidste mand selvfølgelig siger noget vrøvl.
- På legepladsen vil en gruppe børn gerne lege "alle mine kyllinger". Men det er svært at få legen godt i gang. En voksen sætter rammerne – og udnævner en kyllingemor, en ræv,

nogle kyllinger + 2 baser. Herefter klarer børnene legen selv – med lidt støtte fra den voksne.

Ofte er en voksen med i legen på legepladsen – som her, hvor der er indkøbt nye hockeystave – og hockeyreglerne skal introduceres – og spilleregler – både de sociale og dem, der afgør spillet skal italesættes og føres ud i livet.

Læring

Hvad siger loven?

"Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret. Det pædagogiske læringsmiljø handler om at fremme børns kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive udvikling og forståelse". Forarbejder til dagtilbudsloven § 8, stk. 2.

Vores grundtanke er

- At **relationen** er altafgørende for børns læring. Dette gælder både relationen mellem børnene og relationen mellem voksne og børn.
- At motivation og det meningsskabende er nøglen til at lære noget og til at skabe små og store succeser i hverdagen.
- At **læringsmiljøet** har stor betydning for barnets udvikling og læring.
- At der skal være **balance mellem udfordringer og kompetencer**. Udfordringen skal passe til barnets udviklingsniveau. Her er barnet optimalt modtagelig for læring.

Hvordan arbejder vi i praksis:

- Legen vægtes højt. Der værnes om legen. Vi etablerer mindre legefællesskaber – og sætter skillevægge op – for at værne om det lille fællesskab.
- Vi samarbejder med forældrene – og opfordrer til, at der laves legeaftaler med andre børn og kommer med ideer til gode legekonstellationer.
- Både ude og inde er der tænkt i indretning, der giver mulighed for små legekroge.
- Det er den voksnes ansvar at skabe en nær relation til barnet. Derfor er det vigtigt for os at være sammen med børnene. Nærværet og samværet mellem børn og voksne vægtes højt.
- Vi følger barnets spor – og tilrettelægger den pædagogiske hverdag ud fra barnets optagethed og interesse og er interesserede i det, der giver mening for barnet.
- Vi arbejder ud fra begrebet **"nærmeste udviklingszone"**. Vi støtter barnet i at gøre det, det kan og i at "tage det næste skridt". Vi er bevidste om at stille krav, der er passende i forhold til det enkelte barn. Vi hjælper børnene med det, de ikke kan – enten ved konkret hjælp eller ved at komme med anvisninger og ideer til løsningsmuligheder, så børnene kan magte den opgave, de bliver stillet overfor. Vi er bevidste om, at hver gang, vi gør

noget for barnet, som det godt selv kunne have gjort, har vi holdt dem en lille smule tilbage i deres udvikling.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- *Læring gennem leg:* Tre piger leger i dukkekrogen. Den voksne har observeret, at det ser ud til, at legen er den samme hver dag – og vælger at tilføje legen en ny dimension – for at videreudvikle legen. Den voksne sætter sig ved et bord i nærheden med papir og blyant. En af pigerne spørger, hvad hun laver. ”Jeg arbejder på et postkontor”. Pigen spørger, hvad det er – og den voksne forklarer kort, hvad hendes ”arbejde” går ud på - og slutter af ”Nå, men jeg skal altså passe mit arbejde”. Pigerne leger videre – og moren i legen siger så: ”Nå, men nu skal vi altså af sted til posthuset”, hvorefter de tager hen på posthuset – og får klaret det, de skal der. Næste dag er en fjerde pige med i legen – og hun bliver så udnævnt til at arbejde på postkontoret.
- *Læring gennem barnets spor og optagethed:* På legepladsen kommer et barn til en voksen med et slags insekt – og spørger, hvad det er. Den voksne foreslår, at dyret kommer i en spand – og at de kan kigge på den med forstørrelsesglas. Barnet finder en spand og den voksne forstørrelsesglasset. Flere børn kommer til. Spanden stilles midt på bordet. Den voksne henter iPad og googler efter grønne biller. Mange billedforslag kommer frem. Børnene og den voksne kigger billederne igennem – og bliver enige om, hvilket dyr, de har fundet. Den voksne læser for børnene, hvilket dyr, det er, hvor det lever, hvad det spiser osv. Børnene bliver enige om at finde mad til dyret – og kommer retur med det, der stod i beskrivelsen.
- *Læring gennem udfordring og zonen for nærmeste udvikling:* Vuggestuebørnene er på legepladsen. A har svært ved at kravle op ad trappen til rutsjebanen. Den voksne guider barnet hen til hængebroen, som er noget lavere - og giver et lille løft til det ene ben – og A kan nu selv klare resten – over hængebroen – og rutsje ned. Efter rutsjeturen gik ruten tilbage til hængebroen – og succesen gentog sig.

De små børnehavebørn kommer ind fra legepladsen A siger: ”Jeg kan ikke selv tage støvlerne af”. Den voksne siger: ”Jeg vil gerne vise dig et trick” - og tager støvleknægten frem. Tager barnets ene fod rigtigt ned i krogen – og trækker forsigtigt – og støvlen går af. Barnet prøver nu selv – og kan selv!!! Et par uger efter henter mormor barnet. Hun hjælper ham i tøjet – og da han har fået støvlerne på siger han: ”Jeg skal lige vise dig et trick” – og så viser han, hvordan han kan få støvlerne af med støvleknægten.

Endnu et eksempel fra vuggestuen, hvor barnet lærer og udfordres gennem zonen for nærmeste udvikling. En voksen er i nærheden og guider – enten med en hånd eller ved mimik og sproglig opmuntring.

Børnefællesskaber

Hvad siger loven?

"Al leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale fastsætter rammerne for. Relationer og venskaber er afgørende, hvor alle børn skal opleve at være en del af fællesskabet og blive respekteret og lyttet til. I dagtilbuddenes hverdag skal der være plads til, at det enkelte barn både kan vise initiativ og kan være aktivt deltagende, samtidig med at fællesskabet skaber rum til alle, nye relationer og mulighed for at prøve forskellige positioner mv. Det er det pædagogiske personales og ledelsens opgave at skabe en balance mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet". Forarbejder til dagtilbudsloven § 8, stk. 2.

Vores grundtanke er

- At alle har brug for - og ret til at være en del af et fællesskab.
- At de voksne har ansvaret for, at dette sker i praksis ved at tilrette optimale læringsmiljøer.
- At personalegruppen arbejder målrettet på at inkludere alle børn i et fællesskab.
- At de voksne har øje for det enkelte barn både i det store fællesskab kontra det mindre fællesskab – og er aktivt deltagende her – for at sikre inklusion.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Ved morgensamlingen er barnet en del af gruppens fællesskab. Barnet lærer både at være i centrum og at give plads til andre (lytte, have ordet, vente på tur, mm.)
- Faste pladser ved måltidet. Der arbejdes på at inkludere alle børn i samtalen omkring bordet. De voksne har øje for, hvornår der skal byttes pladser – så nye venskaber opstår.
- Barnet støttes i at sige til og fra, hvis legen eks. bliver for vild – og guides til en hensigtsmæssig konflikthåndtering.
- Barnet støttes i at danne venskaber. Fx. i mindre/nye legegrupper. Forældrene inddrages i dette arbejde.
- Huset møbleres efter behov - sådan at der dannes nye rammer og rum omkring legen.
- Der sættes rammer for voksenstyrede regellege, hvor barnet bliver en del af et større fællesskab.
- Der arrangeres ture ud af huset, hvor barnet lærer at begå sig i forskellige sammenhænge: Legepladser, skov, strand, koncert, kirke, bibliotek, plejehjem, hjemmebesøg osv.

- Forældrene opfordres til at lave legeaftaler og benytte legelisten. Vi kommer gerne med ideer til gode legemuligheder.
- Ved stuemøderne gennemgås børnene – med særlig fokus på trivsel, udvikling og inklusion i fællesskabet – og nye handlestrategier lægges. Dette formidles videre til den øvrige personalegruppe vire referat – og ved de fælles personalemøder

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- *Børnefællesskab i vuggestuen:* Vi har en voksen "gulvstol" som man kan vende omvendt, så den bliver til en rutsjebane. Barn A. vender stolen om, for at lege med rutsjebanen. Straks kommer der 2-3 andre børn som vil være med og de går bare ind foran barn A, så hun begynder at græde. Den voksne guider og sikrer, at alle kan få en tur - og at alle børn får en god oplevelse i fællesskabet.

Barn A. er en stille og sensitiv pige som reagerer med voldsom gråd, hvis barn A. bliver skubbet, legetøjet bliver taget el. lign. For at barnet kunne føle sig tryk og komme med i fællesskabet, besluttede personalet at holde pigen inde på stuen med to andre børn – mens resten gik på legepladsen. Der opstod hurtigt et børnefællesskab. De tre børn leger alene i et af rummene. En leg kommer i gang, hvor de løber fra ende til ende af rummet. De griner, stopper op og griner igen. Løber videre. Et af de andre børn begynder at lave armbevægelser. Barn A imiterer – og er nu ikke længere det barn, der står på sidelinjen og observerer, men en del af fællesskabet.

- *Børnefællesskab i børnehaven.* Børnene leger far, mor og børn som har en baby. Børnene kommer og beder om hjælp, da barn A driller. Den voksne spørger, hvad barn A gerne vil. Barn A vil blot være en del af legen. Den voksne spørger om barn A kunne være med i legen? Efter lidt forhandling foreslås det, at barn A, kan være hundehvalpen, fordi de har en killing i forvejen. Barn A bliver en del af legen som hundehvalp. Og kommer dermed med i et børnefællesskab.

Nogle vil måske mene, at det ikke er godt, at barnet bliver valgt som hundehvalp, men i dette tilfælde, er der stor status ved at være hundehvalp, da børnenes lege lige på dette tidspunkt omhandler dyr.

- *Inklusion af uroligt barn:* Ved mandagssamlingen er hele børnehaven samlet i salen. Barn A er meget urolig – og har tydeligt svært ved at sidde stille. I personalegruppen aftales, at en voksen skal sidde ved siden af barnet. Hvis barnet kan lide det – og vil have det, tilbydes fysisk berøring i form af faste tryk på arme og led – Samtidig justeres indholdet af samlingen – så der er variation mellem fysisk aktivitet/sidde stille. Efter få forsøg var der mærkbar ændring.

Hvad siger loven?

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.” Dagtilbudsloven § 8, stk. 3.

Vores grundtanke er:

- At et godt læringsmiljø består af alle de muligheder for udvikling, trivsel og læring, som institutionen giver børnene.
- Det pædagogiske læringsmiljø skabes både ude og inde – gennem hele dagen – og er ikke afgrænset af tid og rum.
- At børn lærer hele dagen – både gennem leg, gennem afkodning af andre, gennem planlagte aktiviteter og i de rutinesituationer, der er i løbet af dagen.
- At børn har en mening om det miljø, de færdes i. Derfor lytter vi til børnenes ønsker og idéer, når der fx skal købes nyt legetøj eller nye planer på legepladsen.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Der arbejdes hele tiden på at forbedre og optimere læringsmiljøet for hele børnegruppen. Ved personalemøderne deles ideer – og nye tiltag aftales – med henblik på forbedring af læringsmiljøet. Småjusteringer sker hele tiden – gennem den daglige feedback og sparring med kolleger.
- Vi følger barnets spor, observerer børnenes valg af leg og legeområder. Ved personalemøderne og i de daglige sparringssamtaler lægges nye strategier - så læringsmiljøet hele tiden tilpasses det enkelte barn og den aktuelle børnegruppe.
- Vi tager barnets perspektiv, lytter og inddrager barnet.
- De voksne er bevidste rollemodeller. Barnet lærer ved at se på den voksnes adfærd. Vi taler pænt til og om barnet og hinanden. Undgår skældud. Udviser respekt. Mærker egne grænser – og er tydelige omkring disse.
- De daglige rutinesituationer er læringsmiljøer, der skal udnyttes. Ved personalemøderne og på pædagogiske dage drøftes nye muligheder for læringsmiljøer, som vi ikke har arbejdet med endnu.
- *Garderobesituationen* er et læringsrum, hvor børnene bl.a. lærer selvhjulpenhed. Der er voksne til stede, som hjælper børnene med det, de ikke kan.
- Her trænes også sproglig opmærksomhed, når der sættes ord på fx lynlås, knapper, fleecetrøje. Sociale færdigheder trænes, når der fx skal ventes på tur.
- *Måltidssituationen* er et læringsrum for dannelse, bordmanerer, osv. – men også en mulighed for kommunikation og dialog. Man skiftes til at tale og lytte. Emner som fx kost og sundhed tages fx op i spisesituationen, når madpakkerne åbnes. Børnene udfordres sprogligt, når de skal sætte ord på, hvad de fx har brug for hjælp til (fx åbne ostehapsen osv.). Selvhjulpenhed og motoriske færdigheder trænes også her og børnene hjælper til efter alder og modenhed.
- *De praktiske gøremål* er et læringsrum for selvhjulpenhed, sproglig opmærksomhed og social udvikling. Børnene inddrages i oprydning, feje gulv, tømme opvask, lægge tøj sammen mm.
- *Skiftesituationen* er et læringsrum for selvhjulpenhed. Barnet kravler selv op på puslebordet, løfter bækkenet osv. Men det sproglige læringsmiljø er også i høj grad til stede. Vi snakker med det enkelte barn om det, vi har gang i fx: ”Nu skal du ha’ en tør ble, hvor er dine øje, øre, næse osv.?”. Der sættes ord på beklædningsgenstande (bluse, T-shirt, bukser osv.). Vi snakker om billederne i rummet, som kan være billeder af dyr, eller en uro som hænger i loftet med dyr på, mv.
- *Håndvaskesituationen* er et læringsrum. Her skal barnet først smøge ærmerne op, vaske dem med vand og sæbe, hive papir ud og tørre sig, putte det i skraldespanden.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- *Frokosttid for de yngste i huset.* Det er ved at være spisetid. Børnene kender rutinen: først skal hænderne vaskes. I vuggestuen: 1-2 børn kommer på badeværelset ad gangen med

en voksen, der guider børnene – og hjælper med det, de ikke kan. I børnehaven er der flere ad gangen – og en voksen, der guider. Nogle børn står på en lille skammel, andre kan nå fra gulvet. De små må have hjælp til ærmerne, for ikke at blive våde. Næste trin klares fint. Vand på hænderne. Det kommer automatisk – så børnene stikker hænderne ind flere gange. Så skal sæben på. Her må de små igen have lidt hjælp til at trykke, da knappen er lidt stram. Igen skal der nu skylles grundigt. Da hænderne er rene, tager de selv papir og tørrer sig (næsten tør) – og putter papiret i skraldespanden. SÅ er de klar til spisetid – og løber ind og sætter sig/kravler op på deres stole.

En sådan aktivitet tager tid – og det hurtigste – og måske mest hygiejniske ville have været, hvis den voksne klarede håndvaskningen for børnene, men så var læringsmiljøet blevet et helt andet. Her får børnene lov at mærke hele håndvaskeprocessen trin for trin – og på et tidspunkt klarer de det helt uden hjælp.

- *Frokosttid før de større børn.* De 4-årige spiser frokost. Vi har sunget vores bordsang – og et barn får lov til at varme mad i micro-ovnen for dem, der ønsker det. Barnet henter selv en plastictallerken i skabet, går rundt til alle, som kan lægge noget mad på tallerkenen, hvis de vil. Barnet sætter maden i micro-ovnen - og den voksne guider – så den bliver rigtigt indstillet. Da bipet lyder, hjælper den voksne med at få tallerkenen ud – og barnet deler nu ud til alle.

Et dejligt læringsmiljø for sproglig opmærksomhed/samtale om maden, motoriske færdigheder: der skal balanceres med maden. Sociale færdigheder: vi hjælper hinanden og venter på tur. Inklusion: alle får på skift en fremtrædende plads og bidrager til fællesskabet.

- Der skal indkøbes nyt legetøj. En flok børn sidder med en voksne og kigger i kataloger – og i fællesskab bliver der sat nogle krydser ud for hvad der skal være på "ønskelisten".
- Da legepladsen skulle etableres, fik en gruppe børn et billede af en "tom" legeplads/bakke. De fik til opgave at tegne det, de kunne tænke sig på legepladsen/bakken. Det blev til en slags Tarzan-bane og klatremiljø. Dette blev indtænkt, da der skulle købes legeredskaber.

6:30-17:00	Eksempler på læringsmiljøer hele dagen i Børnehaven.
6:30-9:30	<p>Det er vigtigt, at dagen starter godt. En fra vug + en fra BH åbner. Dette sikrer en kendt voksen. De voksne tager imod børnene + evt. beskeder fra forældrene.</p> <p>7:30/7:45: I godt vejr er vi på legepladsen – og tager imod børnene der. Ellers fordeler børnene sig på egne stuer – med de voksne, der er tilknyttet stuen. De voksne på stuen etablerer små legemiljøer.</p> <p>Ca. 8:45 ryddes der op – og gøres klar til formiddagsmad.</p> <p>9:00: En voksen går på WC-et og hjælper med håndvask + evt. toiletbesøg. Børnene guides videre til formiddagsmad i aldersopdelte grupper – med fast plads.</p> <p>9:30: morgensamling. Mandag fælles for alle. Øvrige dage i aldersopdelte grupper.</p> <p>Der er megen læring i morgenaktiviteterne. Farvelsituationen, man skal ind i en leg, spisesituationen, håndvask, vente på tur, kollektiv besked, have ordet/lytte v. måltidet, deltage i samling, lytte, lære, være i centrum og give plads, osv.</p>
10:00-12:00	<p>Fra 10:00-11:00 er der forskellige aktiviteter i opdelte grupper. Nogle er udvalgt af personalet, andre er selvvalgte. Der er køkkenaktivitet, besøg på skolen, kreative aktiviteter, små legegrupper, ture ud af huset, leg ude og inde, nogle hjælper med at klargøre rulleborde til frokost osv.</p> <p>Kl. 11:00 ryddes der op. En voksen går på WC-et og hjælper med håndvask + evt. toiletbesøg. Børnene guides videre til frokost i aldersopdelte grupper – med fast plads. Inden vi spiser, synges der bordvers.¹ I forbindelse med frokosten er der højtlesning, stille musik el.lign. Her opstår et andet læringsmiljø, hvor man skal respektere og give ro til egen og andres fordybelse. Efter frokost går vi på legepladsen.</p> <p>Der er megen læring i formiddagsaktiviteterne. Alsidig udvikling og selvhjulpethed i køkkenaktivitet og garderobesituation. Sociale kompetencer – hvordan kommer man ind i en leg – og bidrager til denne. Finmotoriske/grovmotoriske færdigheder trænes. Sproget bruges i leg, v. måltid osv. Børnene skal selv finde madkasse + drikkedunk. Stå i kø – vente på tur, genkende egne ting osv.</p>
12:00-14:00	<p>Som udgangspunkt er alle på legepladsen. Nogle børn får en pause fra krav og udfordringer, fx på kontoret el. i vuggestuen. 2 børn hjælper med klargøring af eftermiddagsmad. Her er sprog, samarbejde og fællesskab i fokus. Vi tager barnets perspektiv – og der etableres små læringsmiljøer – både ude og inde – alt efter behov.</p> <p>Kl. 13:50: fælles oprydning. En voksen går på WC-et og hjælper med håndvask + evt. toiletbesøg. Børnene guides videre til eftermiddagsmad – enten ude el. som v. frokost.</p>
14:00-Luk	<p>V. måltidet er der småsnak i gruppen, højtlesning, musik, kimsleg el. lign. God mulighed for at arbejde med dannelse, bordmanerer, lytte/tale osv.</p> <p>Ca. 14:30. Små legegrupper og læringsmiljøer – ude og inde – efter behov. Her er fokus på stille aktiviteter: puslespil, perleplader, modellervoks mm.</p> <p>15:00: blebørn skiftes. 'godt læringsmiljø for sprogstimulering + motoriske færdigheder (barnet kravler selv op, løfter bækken osv.)</p> <p>I løbet af eftermiddagen hentes børnene – og ligesom dagen skal starte godt – skal den også slutte godt. Beskeder gives til forældre osv. Når børnene hentes, skal de først hjælpe med at rydde op (solidaritet og fælles ansvar)</p>

¹ Bordvers: Som en fælles start på måltidet, takker vi Gud for maden. Vi skifter mellem flere forskellige sange. En af dem er: "Tak den brune ko for kakaomælk tak en gris (øf, øf) for en frikadellemad. Tak hønen for ægget – og ægget for kyllingen – og Gud, som skabte alt. Amen"! Til mange af vores sange, laves der fagter.

6:30-17:00	Eksempler på læringsmiljøer i Vuggestuen.
6:30-9:30	<p>Tidlige morgen-børn møder ind i børnehavens køkken, hvor der serveres morgenmad frem til kl. 7:30. kl. 7:30 går vuggestuebørnene for sig selv. Nogle går måske med ud på legepladsen.</p> <p>Der indrettes små læringsmiljøer med vuggestuens legetøj.</p> <p>Vi har fokus på at vuggestuebørnene og forældrene møder ind i et stille og imødekomende miljø med flere læringsrum.</p> <p>Kl. 8:30 hjælper børnene med at rydde op – og så skal der vaskes hænder inden formiddagsmaden, som består af udskåret frugt og lækre, hjemmebagte formiddagsboller.</p> <p>Vuggestuebørnene finder hver især deres pladser ved bordene. De venter på tur, bestemmer selv om de er sultne, tørstige, om de vil have mere bolle/frugt, oplever bordskik osv. (dannelsesmiljø).</p> <p>Når måltidet er slut deltager børnene i oprydning.</p> <p>Efter måltidet ca. kl. 9:00 har vi morgensamling. Til morgensamlingen deltager alle børnene (måske enkelte skal sove), hvor fokus er, at lytte, lære, være i centrum, give plads og have medbestemmelse.</p>
9:30-10.45	<p>Vi har i løbet af ugen forskellige aktiviteter på programmet med forskellige læringsmiljøer: Udeleg på børnehavens legeplads, ture ud af huet, kreative aktiviteter, sansning og motorik</p> <p>I disse forskellige læringsmiljøer indgår fin-og grovmotorik, børnefællesskaber, sociale kompetencer, vente på tur, osv.</p>
10:45-14.30	<p>Børnene vasker hænder, guides af en voksen. De finder selv deres plads, vi synger bordvers – som i børnehaven - og går i gang med frokostmåltidet. Under selve måltidet hyggesnakker vi om fx far og mor eller om madpakken osv., vi tilstræber, at det er så hyggelig en tid som muligt. Nogle skal have mere hjælp end andre, alt efter alder og niveau. Børnene hjælper med oprydning.</p> <p>Efter frokost skiftes børnene. Her har vi særlig mulighed for fokus på det enkelte barn.</p> <p>De puttes og sover middagslur og tages op efterhånden som de vågner. Vi har fokus på, at de efter lur står op til et roligt miljø.</p>
14:30-luk	<p>Børnene står op fra lur. De får eftermiddagsmad og hjælper med oprydningen og de skiftes efterhånden som de står op.</p> <p>De guides i gang med individuel leg, ude eller inde – efter behov. Her er fokus på stille aktiviteter: Duplo, puslespil, tegne, modellervoks mm.</p> <p>I løbet af eftermiddagen hentes børnene – Senere på eftermiddagen leges der på tværs af Børnehuset. Beskeder gives til forældre osv.</p>

Samarbejde med forældre om børns læring

Hvad siger loven?

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring”. Dagtilbudsloven § 8, stk. 6.

Vores grundtanke er:

- Vi vil et tæt samarbejde med forældrene.
- Forældrenes ansvar og rolle skal tages alvorligt. De bedste løsninger findes i dialog med- og respekt for forældrenes eget ansvar vedrørende deres børns opvækst, udvikling og trivsel.
- Vi véd, hvordan barnet er i institutionen. *Forældrene* véd, hvordan barnet er hjemme og andre steder. For at have det bedst mulige samarbejde omkring barnet, skal vi dele denne viden med hinanden – så barnet udvikles bedst muligt.

Hvordan arbejder vi i praksis.

- Den daglige hente/bringe situation er vigtig. Her kan vi høre, om der er sket noget særligt hjemme – og fortælle om relevante episoder i løbet af dagen. Vi prioriterer så vidt muligt, at der er en voksen i garderoben i de tidsrum, hvor mange møder/går.
- Der udsendes nyhedsbreve, hvor den samlede forældregruppe orienteres om, hvad der er arbejdet med i børnehuset – og hvad der skal arbejdes med fremadrettet.
- Forældre-INTRA benyttes gensidigt af forældre og personale. Både til daglige beskeder, men også opfølgning på eks. Sprogvurderinger. Her sendes en konklusion på sprogvurderingen, samt idéer til, hvad der med fordel kan arbejdes med hjemme.
- Forældresamtaler tilbydes efter 3. mdr. i institutionen + 1 gang/år april/maj + efter behov.
- Forældrene opfordres til at lave indbyrdes legeaftaler – på baggrund af vidensdeling. (x og y har leget godt i dag... måske var det en idé at lave en legeaftale osv.).
- Forældrerådet inddrages i bl.a. arbejdet med læreplanerne og andet der vedrører trivsel og læring i hele huset.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- Under Covid19- epidemien var der løbende kontakt til forældrene via INTRA og pr. sms/tlf. de fleste forældresamtaler blev afholdt pr. tlf.
- Der blev jævnlige sendt info ud til forældrene – og små ideer til, hvordan de kunne støtte op omkring deres barns udvikling derhjemme.
- Ekstra fokus på børn med sprogvanskeligheder. Her var der ugl. Kontakt pr. tlf. – og til talekonsulent. – og der blev tilbudt taleundervisning i nødpasningsugerne.

Børn i udsatte positioner

Hvad siger loven?

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes”. Dagtilbudsloven §

8, stk. 5

Vores grundtanke er:

- At alle børn skal sikres de bedst mulige vilkår for trivsel, læring, udvikling og dannelse – og alle børn har ret til at være en del af et fællesskab.
- At alle børn har brug for ekstra støtte og pædagogisk indsats – for at kunne udvikle sig optimalt. Dette gøres bedst, hvis dagtilbud og hjemmet samarbejder om opgaven – og med evt. andre samarbejdspartnere som fx "børneindsatsen".

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Sprogvurdering foretages på alle 3-årige børn – medmindre forældrene i forbindelse med indskrivning har fravalgt dette. Sprogvurderingerne bruges til at spotte børn med sproglige udfordringer – og til at planlægge nye tiltag og strategier for videre udvikling.
- Observationsmaterialet "Alle med" er et redskab, vi benytter for at spotte børn i en udsat position – og iværksætte nye tiltag². Dette materiale bruges også som oplæg til forældresamtaler.
- Er der særlig bekymring omkring et barns trivsel og udvikling, udarbejdes der en udviklingsbeskrivelse. Resultatet af denne, afgør de videre tiltag og forløb. Eks. samarbejde med psykolog, evt. arbejde videre på en udredning mv.
- "Ressourceblomsten"³ (materiale KRAP)– benyttes især, hvis et barn udviser særlige, uhenigtsmæssige adfærdsmønstre. Denne metode er med til at fokusere på - og italesætte ressourcerne hos barnet, samt de forudsætninger, der skal til – for at ressourcerne kommer til udtryk. I denne forbindelse kigger vi også på barnets adfærdsmønstre som "mestringsstrategier". Hvad er det barnet mestrer – når det gør sådan? Og hvordan kan vi bruge dette som en ressource.
- Det pædagogiske læringsmiljø tilrettelægges – så det giver mening og udviklingsmuligheder for alle børn.
- Vi opsætter mål for barnet. Målene skal være "snublemål" – så succesen sikres.
- Hvis et barn er særligt udsat – og der skønnes behov for det, indlægges der pauser i barnets hverdag (en stille krog med læse/tegnemulighed, iPad, puslespil, en stille aktivitet eller leg i vuggestuen eller alene tid med en voksen, er også en mulighed.
- Forældresamarbejdet spiller en stor og vigtig rolle. Det er et fælles ansvar. Både det enkelte barns forældre, men også resten af forældregruppen inddrages. Der opfordres til legeaftaler, etableres legegrupper/sproggrupper/fællesskabsgrupper eller hvad der skønnes behov for.

---

² Her kan man læse, hvad materialet går ud på: file:///C:/Users/gitte/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/9PX1MGQO/alle_med_og_saa_ka_de_laere_det_artikel.pdf se endvidere bilag bagerst i læreplanen.

³ For at vide mere om KRAP se hjemmeside: <https://krap.com/hvad-er-krap/> her kan ressourceblomsten, samt andre brugbare metoder downloades gratis. Se endvidere bilag bagerst i læreplanen.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- Et barn havde rigtig svært ved at deltage i vores fællessamling. Der var uro på kroppen, larm og ukoncentrerede bevægelser. Vi forsøgte forskellige metoder i det store fællesskab: skiftede mellem lav/høj arousal, vi forsøgte med berøring (trykkede arme og led sammen), vi roste, vi gav opgaver osv. intet virkede tilsyneladende. Der skulle noget nyt til.

Vi besluttede helt at fritage barnet for muligheden for at deltage i samling i en periode – og i stedet tilrettelægge et individuelt forløb med en lille samling – bestående af 2-3 andre børn (mens den store samling foregik et andet sted). Efterhånden blev gruppeantallet udvidet – for til sidst at ende ud med at barnet kunne deltage i den store fælles samling.

- Et barn var meget fysisk (slog og sparkede) de andre børn – og fik hurtigt et dårligt ry – og flere børn gav udtryk for, at de var bange for barnet. Denne adfærd kom særligt til udtryk i de ”store skift” (nye situationer). De situationer, hvor mange skulle i garderoben, på WC, eller andet på samme tid – og hvor de voksne var travlt optaget af mange børn på én gang. I personalegruppen talte vi om, hvordan vi bedst kunne vende situationen – og få skabt en ny historie for barnet samtidig med at de voksne klarede andre opgaver, lige på dette tidspunkt.

Vi indrettede et lille legemiljø med legebord og legoklodser el. magneter. I situationer med ”store skift” var vi på forkant – og barnet + et andet barn fik lov at sidde der og lege. På denne måde undgik vi skæld ud, vi undgik slag og spark, barnet blev en del af et fællesskab – med ét andet barn – og en ny historie blev skabt: Barnet var en god ven – og god at lege med.

Pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng til børnehaveklassen

Hvad siger loven?

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen”. Dagtilbudsloven § 8, stk. 6.

Vores Grundtanke er:

- At det er vigtigt at sikre de bedst mulige betingelser for gode overgange – så det enkelte barn er så tryk som muligt – og klar til næste skridt. Dette gælder både overgangen fra vuggestue til børnehave – og overgangen til børnehaveklassen.
- Vores opgave er at forberede barnet bedst muligt – og lære barnet de færdigheder, det har brug for – for at kunne klare sig i ”den nye verden”. Da Børnehuset er en del af Andreasskolen har vi gode muligheder for at sikre en god overgang for børnene. Især de børn, der skal gå på Andreasskolen får stor gavn af dette, men også børn, der skal gå andre steder, får en god fornemmelse af, hvad en skole er, hvordan den ser ud – og hvad man kan forvente.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- På et møde med 0. klasses-læreren på Andreasskolen – var målet at høre, hvad der især skal lægges vægt på inden skolestart. Sidste år inden skolestart arbejdes der ud fra denne plan. (selvhjulpethed, herunder toiletbesøg, blyantsgreb, sociale spilleregler mm.)
- 1 voksen er primær kontaktperson på de kommende skolebørn – og har det overordnede ansvar. Kontakt til forældrene + 0.klasses-læreren.
- I efteråret er kommende skolebørn sammen som gruppe en formiddag om ugen. Fra januar er det 2 gange om ugen. Det er IKKE et skoleforløb, Her laves aktiviteter og opgaver, der er med til at klargøre børnene til kommende skolegang.
- Fra maj rykker de kommende skolebørn til et lokale på skolen – sammen med deres primære voksne. Dette gir god mulighed for at lære skolens faciliteter (legeplads, toilet, lærere, store børn, omgangsregler mm. bedre at kende.
- Overlevering til 0.klasses-læreren sker omkring marts.
- Skolen besøges jævnligt gennem hele børnehavetiden og faciliteterne benyttes: SFO-lokale, gymnastiksal, legeplads, bibliotek og andre lokaler benyttes jævnligt.
- Børn, der ikke skal gå på Andreasskolen deltager på lige fod med de øvrige børn i ovenstående.
- Skolebesøg på andre skoler prioriteres højt – og der tages kontakt til evt. øvrige skoler.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

Et barn skulle på en anden skole. Vi kontaktede skolen – og aftalte besøg. 1 barn + 2 venner og en voksen deltog i en formiddag på skolen – sammen med den nuværende 0.klasse.

Nedenstående billede er et eksempel på en god måde at bygge bro på, der går begge veje. Her har vi besøg af 2. klasse fra Andreasskolen. Børnene havde øvet på en lille blokfløjtekoncert. Flere af børnene har gået i børnehuset – og der var gensynsglæde både fra skolebørnenes og børnehavebørnenes side – og glæde ved at gense voksne fra børnehavetiden.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

Hvad siger loven?

"Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn". Dagtilbudsloven § 8, stk. 6.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Vi tager på ture ud af huset – og bruger lokalmiljøet meget. Vi bor tæt på skov, fjord og fælled – og der er mange gode legepladser i området. Det er oplagt at udnytte disse muligheder.
- Vi vil gerne lære børnene at tage aktivt del i samfundet – og vise ansvar. Vi deltog i "Bag for en sag", hvor vi stemte dørklokker – og solgte kager for sagen. Vi lavede en bod ved Netto.
- Tema om forurening: Vi samlede skrald i området – med handsker og poser.
- Besøg af borgmesteren i forbindelse med indvielsen af Børnehuset.
- Besøg på andre skoler, samt besøg af dagplejere.
- Tradition for Lucia-optog og krybbespil med de ældste børnehavebørn. På Elisabethcentret (ældrecenter)
- Gode muligheder for kulturelle oplevelser. Årskort til Andelslandsbyen, Holbæk museum besøges jævnligt. Den levende børnekultur og Sidesporet arrangerer meget for børn. Vi besøger også de 2 teatre i byen, når der er noget oplagt for vores børnegruppe.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Hvad siger loven?

”Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer.

Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser af børnemiljøet skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed”. Dagtilbudsloven § 8, stk.7.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Vi tilstræber et godt børnemiljø, både fysisk, psykisk og æstetisk. I indretning og udsmykning både ude og inde tilstræber vi, at det er rart ”i børnehøjde”. Indimellem kravler de voksne på gulvet og på legepladsen – for at se verden i børneperspektiv.
- I forbindelse med indkøb og indretning søges inspiration hos andre fagpersoner (talekonsulenter, indretningseksperter, legepladskonsulenter, besøg i andre institutioner mm.).
- *Fleksibel Indretning.* De fleste møbler er på hjul eller flytbare – sådan, at legemiljøer/legezoner nemt kan ændres efter børnegruppens optagethed og behov. Ligeledes benytter vi skillevægge – som afskærmning for legen – og opdeling i mindre grupper. Der arbejdes hele tiden på at forbedre det gode børnemiljø. Dette sker bla. ved personalemøderne – eller mindre udvalg nedsættes, hvor indretning, børnemiljø og barnets trivsel drøftes.
- *Børnenes perspektiv inddrages.* Ved indkøb af nyt legetøj eller inventar, tages børnene med på råd – og der lyttes til deres ønsker. Da legepladsen skulle planlægges, tegnede børnene deres ønsker ind på et billede af legepladsen – før der kom redskaber på.
- Vi taler med børnene – og interesserer os for deres liv – og er nysgerrige på deres syn på verden.

De seks læreplanstemaer

Hvad siger loven?

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.

1. *Alsidig personlig udvikling*
2. *Social udvikling*
3. *Kommunikation og sprog*
4. *Krop, sanser og bevægelse*
5. *Natur, udeliv og science*
6. *Kultur, æstetik og fællesskab”* Dagtilbudsloven § 8, stk. 2 og 4.

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse”. Den styrkede pædagogiske læreplan s. 36.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering. Bekendtgørelsen om de pædagogiske mål og indhold i de seks læreplanstemaer § 3.

Vores grundtanke er:

- At læringsmiljøet og samspillet og relationerne med omgivelserne er altafgørende for barnets læring, trivsel, udvikling og dannelse.
- Et barn trives og udvikles bedst i en hverdag, præget af en anerkendende tilgang og tone. Et barn har brug for at opleve sig betydningsfuld og unikt skabt med egne evner og muligheder. I børnehuset skal vi skabe et miljø, der bidrager til, at barnet udvikler sig som en stærk og alsidig person med et godt selvværd. Gennem samspillet med andre skal barnet lære at mærke og forstå egne følelser og grænser, og dermed også andres.
- Hverdagen i børnehuset skal opleves som tryk og meningsfyldt. Et forpligtende fællesskab med fælles ansvar, hvor barnet er medskabere og deltagende i.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Vi har fokus på hele barnets udvikling og potentialer.
- Barnet får mulighed for at lege, lære og opleve gennem både fri leg og voksenstyrede aktiviteter. Voksne deltager i legen – for at give ny inspiration til legen.
- Barnet udfordres til både at være i centrum – og give plads til andre - Bla. ved samling, til fødselsdag mm.
- Barnet mødes positivt med øjenkontakt og hilsen om morgenen og når det går hjem.
- Barnet inddrages i daglige gøremål, der svarer til alderen og barnet roses og opmuntres, når noget lykkes.
- Barnets – og andres følelser anerkendes tydeligt i ord og handling. Vi hjælper barnet med at sætte ord på disse.

- Gennem sang, drama, leg og aktiviteter får barnet mulighed for at udtrykke følelser.
- Der arbejdes med nærmeste udviklingszone. Barnet støttes til næste udviklingstrin.
- Et godt og motiverende børnemiljø sikres ved at følge barnets spor med fokus på det enkelte barns optagethed.
- Vi sammensætter mindre legegrupper – på tværs af alder og køn.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- Ved måltidet snakkede børnene om en konflikt på legepladsen – og om det at være venner. Den voksne spurgte, om der var nogle ideer til, hvad man kunne gøre – for at være gode venner – og den voksne greb barnets idé: Alle børn fik et kryds på hånden, som skulle minde om, at man er venner her i Børnehuset og ikke sparker og slår hinanden. God snak resten af dagen.
- Børnene inddrages i daglige gøremål, hvor det gir mening. Se eks. på billedet: Her hjælper et par børn med at rydde op efter frokost. Affald skal fjernes – og i skraldespand, borde skal aftørres og gulvet skal fejes – så rummet er klar til næste aktivitet. En voksen deltager – og guider børnene.
- Børn elsker at hjælpe – og er stolte og glade, når de oplever at nye færdigheder tillæres. Samtidig oplever de, at de er vigtige for fællesskabet – og samarbejdsevnerne kommer i spil.
- Den voksne i rummet anerkender og opmuntrer – så barnet motiveres til at tillære sig nye færdigheder.

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.” Den styrkede pædagogiske læreplan s. 38.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse. Bekendtgørelsen om de pædagogiske mål og indhold i de seks læreplanstemaer § 5.

Vores grundtanke er:

- Børns sociale udvikling sker hele dagen, både i legen, de planlagte aktiviteter og rutinesituationer som frokosten.
- Igennem leg og indbyrdes relationer mellem børnene – og de voksne opbygges sociale kompetencer som empati, respekt og venskaber.
- Børnene lærer at give plads til andre, vente på tur og lytte til andre samt klare små konflikter selv og forstå de sociale spilleregler, der gør sig gældende i forskellige sammenhænge.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Barnet støttes i at danne venskaber. F.eks. i mindre legegrupper og forældrene opfordres til at lave legeaftaler.
- Voksenstyrede regellege, hvor alle børn kan være med. Derudover kan voksne gå aktivt med i legen – for at hjælpe den i gang, give nye input, og inddrage flere børn.
- Fællesskabsfølelsen styrkes ved at være sammen om noget større. F.eks. arbejde med månedens tema, forberedelse til julemarked, luciaoptog, sommerfest mm.
- Vi arbejder med empati og respekt, særligt når institutionens mindste børn fx kommer på legepladsen og de store børn tager hensyn og viser omsorg.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- *Hjerte-venne-dag.* Alle børn fik et lamineret paphjerte om halsen – med et billede af hjertevennen (valgt af de voksne). Idéen var, at man skulle lege med – og passe på sin hjerteven indtil frokost.

En dreng på 5½ år blev hjerteven med en 3-årig pige. Fantastisk at se, hvordan de 2 i fællesskab fandt på gode aktiviteter, de begge kunne være en del af. Da hjerte-venne-dagen sluttede til frokost – var det frit, om man ville sidde med sin hjerteven – eller i sin normale gruppe. I ovennævnte eksempel, spiste de to hjertevenner sammen – og legede også sammen noget af tiden på legepladsen.

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn”. Den styrkede pædagogiske læreplan s. 40.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber. Bekendtgørelsen om de pædagogiske mål og indhold i de seks læreplaner § 7.

Vores grundtanke er:

- Det at kunne forstå og kommunikere med omverdenen er afgørende for barnets udvikling.
- I legen er sproget et bærende element. Uden sprog, er det svært at være med i en leg.
- Kommunikation med andre sker gennem det talte sprog, men også gennem kropssprog og mimik.
- Et barns sproglige udvikling finder blandt andet sted gennem samvær med andre, oplevelser, samtaler, fortællinger og sang.
- Børn påvirkes i deres sproglige udvikling af de mennesker, de omgås. Vores opgave er at tilrettelægge et optimalt sproglige miljø for børnene.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Vi arbejder hele tiden på at have et sprogstimulerende miljø, der understøtter barnets sproglige udvikling. Barnet hjælpes med at sætte ord på tanker og handlinger. Barnet støttes i at udvide ordforrådet. Der sættes ord på alt. Nye ord forklares. Vi taler med barnet og ikke til barnet.
- Vi leger med sproget, fx med vrøvleord, rim og remser.
- Vi læser bøger og laver dialogisk læsning med barnet.
- Vi prioriterer musik og rytmik højt. Vi synger, leger sanglege og rytmelege – med henblik på at stimulere den sproglige udvikling.

- Vi laver enkle fagtesange med de yngste.
- Vi har lavet sprogkufferter og fortællekufferter, som bruges i forbindelse med morgensamling eller andre sproglige aktiviteter.
- Vi taler med barnet om det, vi ser og oplever og sætter ord på, hvad vi gør.
- Vi spiller spil med børnene, som er med til at fremme sprogudviklingen, (fx billedlotteri, huskespil mm.).
- Vi er bevidste rollemodeller i vores eget sprogbrug og taler pænt med og om hinanden og andre. Vi bander ikke.
- Vi laver sprogscreening af alle børn ved 3 års alderen, samt af ældre børn, hvor vi vurderer, at der måske kan være sproglige udfordringer og evt. indsats iværksættes. Fx samarbejde med talekonsulent el. lign.
- Vi arbejder med skriftsproget – bl. a ved morgensamling, hvor vi bruger månedskort og ugedage, samt børnenes navne. Rundt omkring i huset er skriftsproget synliggjort.
- Vi bruger legen som en mulighed for et godt sprogmiljø.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- Fire drenge leger sammen. Tre store og en yngre. De store vil ikke have den yngre med. Han reagerer med gråd og råb og skrig. Den voksne sætter sig med ham og sætter ord på oplevelsen, som en spejling. Og anerkender oplevelsen.

*Eksempel på et sprogstimulerende miljø i børnehaven.
En voksen er sammen med en lille gruppe børn og laver perlefigurer og taler om disse.
I hverdagen vægtes de små nære fællesskaber højt.*

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel. Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”. Den styrkede pædagogiske læreplan s. 42.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse. Bekendtgørelsen om de pædagogiske mål og indhold i de seks læreplanstemaer § 9.

Vores grundtanke er:

- Det er naturligt, at børn bevæger sig. De kan ikke lade være. Vi arbejder med børnenes kropsbevidsthed ved at stimulere de tre motoriske grundsanser: Taktil/følesans, vestibulære/balancesans og muskel/ledsans. Bevægelse handler om aktivt at udforske verden og kroppens muligheder alene, i børnefællesskaber, sammen med pædagogisk personale i de fysiske omgivelser ude og inde.
- I bevægelsesfællesskaber udvikler barnet kropslige og sanselige indtryk og udtryk og styrker evnen til at aflæse og forstå andres kropssprog og mimik.
- Ved fysisk aktivitet, både grovmotorisk og finmotorisk bliver barnet fortrolig med sin krop. Kropsbevidstheden øges gennem leg og bevægelse. Denne glæde ved bevægelse vil vi gerne være med til at udvikle. Bevægelsesglæde hos barnet, skaber højt humør, kreativitet

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Læringsmiljøet tilrettelægges så barnet inspireres til bevægelse og kropsbevidsthed.
- Morgensamlingen er en vekslen mellem lav/høj arousal: Stillesiddende fortælling, fagtesange, og trampe/hoppe – sanglege eller andet, hvor kroppen kommer op i gear.
- Der er vekslende læringsmiljøer og aktiviteter i løbet af dagen. Indretning både ude og inde giver mulighed for både fysisk aktivitet og ro og fordybelse.

- Der lægges plan for mindre kropsbevidste børn, med vekslen mellem fysisk udfoldelse og ro.
- Ved måltiderne er der ofte "stilletid" i ca. 10 min. Her tales der ikke, men maden spises - uden forstyrrende elementer. Her får alle børn en pause og får mulighed for at mærke sult/mæthed.
- Periodelvis forsøges der med afspænding. Børnene ligger på måtter og en voksen eller en CD guider børnene gennem en fantasirejse. Højtlesning kan også foregå – mens børnene ligger på måtter og slapper af.
- Børnene støttes i at mærke egne behov og kropsreaktioner. Sult, tørst, kulde, varme, toiletbesøg, søvn, smerte, godt, skidt osv. Ofte bestemmer de voksne påklædningen på legepladsen, men særligt de store børn opfordres til selv at mærke efter, om det er koldt/varmt – og ud fra dette vælge påklædning.

Børnene tvinges ikke til at spise op, men opfordres til rugbrød og grønt før andet. Kræsne børn opfordres til at smage, men kan barnet stadig ikke lide maden, respekteres dette.

Blebørn tilbydes toiletbesøg, men vi tvinger ikke et barn, der ikke vil. Renligheden skal nok komme, når barnet er klar i sin udvikling.

De yngste børnehavebørn tilbydes middagslur i vuggestuen – sammen med de store vuggestuebørn. En voksen sidder hos børnene en halv time. Sover de ikke, kommer de ud og leger.

- I leg/konflikt støttes barnet i at mærke efter, hvad der er rart/ikke rart – og sige til/ fra.

De fysiske forhold:

- Der tænkes i, at der både ude og inde skal være rum og plads til finmotoriske og grovmotoriske aktiviteter. Indretningen er fleksibel. Møbler er på hjul – el. kan klappes op på væggen – så der nemt bliver god gulvplads.
- Der er indkøbt motorikbaner til både vuggestue og børnehave. (tumleskum, taktile sten, balancebaner mm.
- Er der brug for flere motoriske udfoldelser, benyttes skolens legeplads. Skolens gymnastiksal har vi ca. 1 gang om ugen.
- På stuerne er der mulighed for finmotoriske aktiviteter og fordybelse: tegnebord, perler, spil mm. Vi leger kimslege, hvor barnets sanser stimuleres. (lugt, syn, hørelse, smag, føle osv.)
- Legepladsen: er indrettet – så den indbyder til bevægelse. Gyng, trampolin klatremiljø osv. Der er flere byggeområder, hvor børnene kan bygge med brædder, store klodser el. plader. Vi leger på bakken, Børnene udfordres til at kravle, rulle, hoppe ned af bakken osv.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- På skolens legeplads er der et stort rør, som man kan kravle igennem og rulle med. Et barn kravler igennem – og 2-3 andre ruller afsted med røret – med barnet inden i. Det er vildt. Balancesansen bliver virkelig stimuleret – men er det rart? Den voksne går tæt på. De børn, der ruller, spørger jævnligt, om det er sjovt – og kigger ind til barnet i røret. Den voksne sætter på: "det ser sjovt ud – det er godt, I hele tiden holder øje... for legen skal være sjov for alle".
- En kold vinterdag skinner solen. Vi skal ud – de yngste kommer i flyverdragterne. To store drenge kommer og spørger, om de må tage jakker og sko på. Den voksne siger ja – og siger, at det nok er koldt – så de må mærke godt efter – og hvis de fryser, må de ind og tage mere tøj på. Efter 10 min. kommer den ene ind og tager overtræksbukser på. Den anden holder ud.

Natur, udeliv og science

”Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur”. Den styrkede pædagogiske læreplan s. 44.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed. Bekendtgørelsen om pædagogiske mål og indhold i de seks læreplanstemaer § 11.

Vores grundtanke er:

- At science både kan foregå ude og inde.
- Uderummet er et læringsmiljø, der skal tænkes ind i den pædagogiske praksis. Her har børn rig mulighed for at opleve og eksperimentere med naturfænomener.

Hvordan arbejder vi i praksis?

- Vi er ude hver dag og mærker på egen krop årstidernes skiften. Personalet støtter op omkring børnenes nysgerrighed og udforskning af udelivet og naturen. Legepladsen er tænkt og udformet så børnene stimuleres og får erfaring med naturen og dens mangfoldighed. Beplantningen er valgt – for at sikre gode levesteder for insekter og smådyr, der er frugtbuske og buskadser, hvor børnene kan lære om bæredygtighed og årsag/virkning. De lærer også, at de skal passe på insekternes levesteder og frugtbuskene, så der er liv og frugt til næste år.
- Vi laver bål. Børnene lærer, hvordan man tænder/slukker bål. Hvordan røg og vind påvirker hinanden. Vi laver mad og popcorn over bål. Børnene lærer her, hvordan røg og varme påvirker den mad, der tilberedes.
- Vi leger med vand, sand, jord, mudder. Bygger vandkanaler i sandkassen.
- Vi graver huller. Ser, hvordan jorden er dybere nede.
- Vi samler affald – og taler om forurening og bæredygtighed.

- Vi får besøg af en jæger – og undersøger døde dyr.
- Vi finder dyr og insekter – og prøver at identificere dem ved hjælp af Ipad eller Iphone.
- Vi laver dyrevæddeløb. Børnene finder dyr – og vi ser, hvilket dyr, der er hurtigst.
- Vi snakker om naturfænomener og undersøger naturen sammen med børnene (fx kulde/varme, vægt, former, årstider, vejrets skiften, mm.).
- Ved morgensamlingen taler vi om naturen netop nu. Hvad sker der? Hvilke dyr yngler? Hvem går i hi?, osv.
- Vi tager på ture ud af huset. Nærmiljøet, skoven, fjorden. Her opleves, hvordan naturen er i skoven, ved vandet og på marken.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- Vi er på legepladsen. To børn på 5-6 år går rundt med en spand og leder efter dyr. De kommer hen til en voksen med et grønt insekt – og spørger, hvad det er. Den voksne finder en Ipad frem – og googler: billeder af grønt insekt. Mange forslag kommer frem – og børn og voksne kigger på billeder/insekter – indtil de finder et, der kunne passe. Herefter læses der op om dyret: levested, føde osv. Børnene har nu fået ny viden – og går i gang med at indrette ”bolig” til dyret.
- En sommerdag er der god leg i sandkassen. En voksen vælger at tilføre legen ny dimension – og kommer med tagreuder og nedløbsrør. Der sættes gang i ”rendebygning”, hvor børn og voksne i fællesskab får bygget en vandbane. Børnene ser, hvordan vandet løber, der flyttes rundt på tagreuderne – og vandet løber nu et andet sted hen.
- Tur til Høve skov og strand. Vi leger ved en lille å. Børnene begynder at finde sten – og bygger dæmninger – så vandet samles – og ledes andre steder hen.

Eksempler på, hvordan der er arbejdet med science i børnehaven.

Tagreuder er brugt som vandledere – og i sandkassen blev der gravet kanaler.

Der blev plantet blomster ved Blomstens dag – og børnene kunne efterfølgende se, hvordan ting spirede op – og fik også en fornemmelse af sol/vandings betydning for planter trivsel og vækst.

Vi mostede æbler. Her blev kværnet og presset – og børnene lærte om hele processen – fra jord – til bord.

Besøg af jæger. Vi kom tæt på de døde dyr – og undersøgte dem både udvendigt og indvendigt.

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet. Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden”. Den styrkede pædagogiske læreplan s. 46.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier. Benkendtgørelsen om de pædagogiske mål og indhold i de seks læreplanstemaer §13.

Vores grundtanke er:

- Alle har ret til at være en del af fællesskabet – uanset kultur, social status, køn og baggrund.
- Børnene skal lære, at der er forskellige levevilkår og dette skal respekteres.
- Det er en vigtig del af børns udvikling – både at møde kultur i forskellige former – og selv at være medskabere af kultur. Indtryk – giver udtryk.
- Det er vigtigt for os, at udsmykningen i børnehuset både afspejler børnenes kreati-
oner, men også gerne andre kunstnere.
- Udsmykningen skal så vidt muligt være i børneperspektiv.

Hvordan arbejder vi i praksis:

- Vi værner om fællesskabet i børnehuset. Sætter ind, hvis børn udelukkes – eller mobbes.
- Vi sørger for at få fælles oplevelser - både i det store fællesskab, men også i mindre grupper.
- Vi har månedstemaer, hvor vi lærer om andre kulturer og deres levekår: Kina, Grønland mm.
- Vi lærer børnene om de danske traditioner og højtider: jul, påske, pinse, fastelavn, osv.

- Når børn kommer hjem fra ferie, hører vi om deres tur.
- Børnenes kreationer udstilles i huset, så børnene oplever, at de er aktivt med til at forme det æstetiske læringsmiljø, samtidig stimuleres fantasien.
- Materialer stilles til rådighed for barnets kunstneriske udtryksformer, så barnet får mulighed for at udtrykke sig kunstnerisk med fx materialer som tusser, modellervoks, genbrugsmaterialer mm.
- Vi samarbejder med billedkunstlærerne på Andreasskolen, hvis vi f.eks. skal arbejde med ler, der skal brændes eller andre teknikker, der kræver større viden – end vi har.
- Barnet motiveres til at være med i skabende processer ved bl.a. at optræde til sommerfesten. Vi laver luciaoptog, krybbespil – og ved morgensamlingerne er der ofte en form for drama, teater og musik på programmet.
- Vi tager på ture, for at give barnet kulturelle oplevelser. Fx museumsbesøg, byvandring, bibliotek, teater, biograf, o. lign.
- Vi lærer børnene, at familierne er forskellige: Vi besøger børnene til fødselsdag, hvis vi inviteres. Vi opfordrer til legeaftaler, hvor børnene besøger hinanden. Børnene får Ipad med hjem og tager billeder af hjemmet – og viser i gruppen.

Eksempler fra praksis – og evaluering af, hvordan vi har arbejdet med læreplanen:

- Vi er inviteret til fødselsdag. Da vi ankommer, er det tydeligt, at børnene gerne vil gøre det godt. De stormer ikke ind, men venter pænt – og da de er kommet af med overtøjet, spørger de, hvor de må være... Børnene kommer godt i gang med lege, men det er tydeligt at se, at de "er gæster". De spørger pænt om lov... må man gerne? osv. Og alle rydder pænt op.
Efter frokost, er der heller ingen, der rejser sig – men venter til forælderen i huset siger "velkomme". Det eneste vi på forhånd har talt med børnene om er, at nu skal vi være gode gæster... Vi har ikke talt om regler eller andet. Det kom helt af sig selv.
- Da vi skulle øve luciaoptog, så vi først et videoklip, hvor nogle gik luciaoptog... og så begyndte vi selv at øve. Børnene øvede både i børnehuset og hjemme – og spændingen var stor, da vi skulle opføre det på Elisabeth-centret for de ældre i byen – og et par dage efter for forældrene. Her fik børnene en oplevelse af at arbejde sammen – og få det til at fungere.
- I forbindelse med Kina-tema spiste vi nudler, ris og forårsruller. Flere af børnene plejer at være "kræsne", men her oplevede vi, at børnene accepterede, at det var nødvendigt at spise det – for sådan gjorde man i Kina – og vi skulle jo netop lære om dette.
- Vi ville give børnene en fornemmelse af, hvor forskellige hjemmene er. Børnene fik på skift en Ipad med hjem og tog billeder af hverdagslivet i hjemmet. Dagen efter skulle baret sidde i "fortælle stolen" og fortælle og vise billeder i Børnehaven. Et barn viste et billede af aftensmadsbordet – og dette gav anledning til en snak om, bordskik og bordmanerer – og hvordan dette kom til udtryk rundt omkring i hjemmene.

*Billede fra Lucia-optog på ældre-centret.
Et dejligt læringsmiljø, hvor børnene både er medskabende kultur-formidler – og samtidig lærer, hvordan
man eks. Opfører sig på et ældre-center.
En god mulighed for at lære om fællesskab og dannelse.*

Evalueringskultur

Hvad siger loven?

”Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.

Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen skal offentliggøres.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den pædagogiske dokumentation skal indgå i evalueringen”. Dagtilbudsloven § 9, stk. 2 og 3.

Det er ikke et lovkrav at beskrive dagtilbuddets dokumentations- og evalueringspraksis i den pædagogiske læreplan, men det kan være en fordel i udarbejdelsen af læreplanen at forholde sig til den løbende opfølgning og evaluering af indholdet i læreplanen.

Hvordan skaber vi en evalueringskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

Det vil sige, hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?

Hvordan arbejder vi i praksis?:

- Ved vores stuemøder – og de månedlige personalemøder har vi et fast punkt om børn og handlestrategier. Her drøftes, hvilke udfordringer, der er ud fra observationer fra dagligdagen. Der tages beslutninger om nye tiltag: justering af læringsmiljøer, aftaler om evt. indkøb/indretning og andet. Dette føres til referat – og der følges op ved næste personale møde om virkning – og evt. nye tiltag besluttet.
- Daglig kollegial feedback og sparring. Ude og inde.

- Refleksioner over pædagogisk praksis. Samles i fysisk mappe, hvor dagligdagsepisoder notes. Praksisfortællinger – efterfulgt af refleksioner over egen praksis. Vi skriver ud fra fig: beskriv situationen, hvor du handlede. Hvad skete der? Hvilke metoder brugte du? Hvad kunne du have gjort anderledes? Kollegers input. Indholdet i mappen sorteres af leder – og udvalgte dele bruges som evaluering af læreplansarbejdet.
- Sprogvurderingerne står ikke alene. Den sprogansvarlige skriver en kort opsummering – og en kort plan for, hvad der skal arbejdes med fremadrettet. Opsummeringen sendes til forældrene – og personalegruppen informeres – sådan at alle arbejder i samme retning.

Refleksion over pædagogisk praksis- bruges i arbejdet med evaluering af arbejdet med læreplanen.

Beskriv situationen, hvor du handlede.	
Hvad skete der? Hvilke metoder brugte du? Og hvilke overvejelser gjorde du?	
Hvad kunne du evt. have gjort anderledes?	
Ideer og input fra kolleger?	

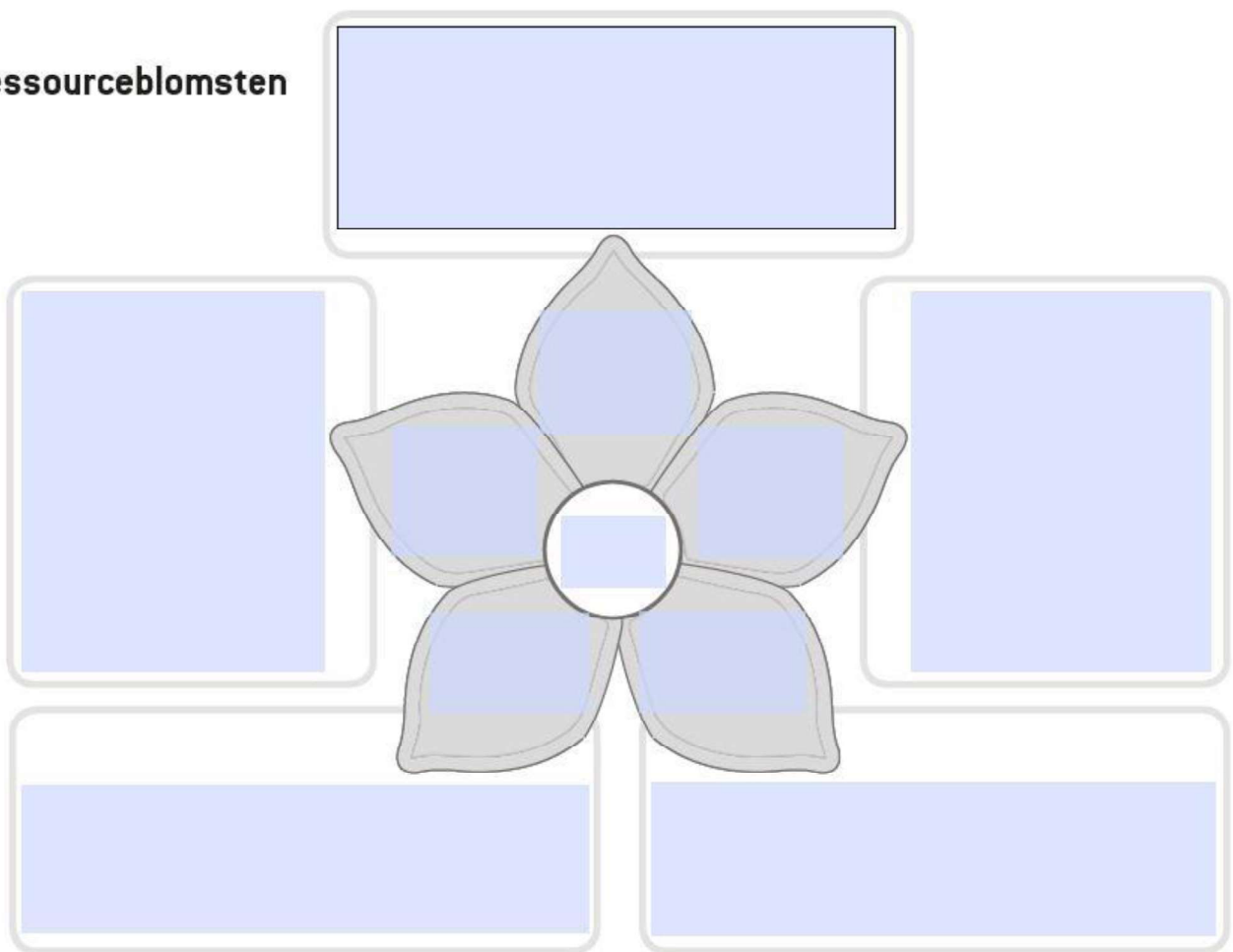
Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Ved den årlige pædagogiske dag gennemgås læreplanerne – og der evalueres på, om vi er kommet hele vejen rundt – og hvor ekstra fokus skal lægges.

Nye eksempler på arbejdet med læreplanen skrives ind – og evt. nye mål sættes.

Bilag. Metoder, der benyttes i pædagogisk praksis.

Ressourceblomsten

Nyt til observation 1 – 6 år og til indsatsen: ALLE MED og SÅ KA' DE LÆRE DET

I det følgende fortæller vi, hvordan ALLE MED og »Så ka' de lære det«-serien kan bruges.

Materialet giver pædagogen mulighed for at kortlægge barnets udvikling gennem 5 år og aktivere barnet med relevante aktiviteter, som er lette at gå til.

ALLE MED tilbyder en enkel og brugervenlig pædagogisk observationsramme i barnets trygge hverdag. Materialet er velegnet til at følge og dokumentere hele børnegruppens udvikling, og materialet kan endvidere anvendes som en moderne Kuno Beller i kortfattet form.

Det righoldige indsatsmateriale »Så ka' de lære det« består af 3 bøger, der hver indeholder over 100 lærerige og overskuelige aktiviteter. Men disse kan personalet let udvælge aktiviteter, som dækker læreplanstemaerne.

Hvordan arbejder dagtilbuddet med ALLE MED?

ALLE MED består af et cirkelskema, som pædagogerne udfylder på baggrund af pædagogisk observation af barnet. Det kan efterfølgende anvendes i dialog mellem personalet og med forældre. Forældrenes viden og input vægtes højt af pædagogerne i dialogen om barnets udvikling, og skemaet kan benyttes til såvel dansk-sprogede som flersprogede børn.

Som det fremgår af skemaet varetages hele barnets udvikling via områderne sprog, socio-emotionel udvikling, leg, trivsel, hverdagsaktiviteter og sansning/motorik. Skemaet dækker perioden fra 1 til 6 år, men hvis barnets udvikling er forsinket, kan materialet også bruges til det lidt ældre barn på måske 7 år, som når sine milepæle senere end det typisk udviklede barn.

Pædagogen udfylder løbende skemaet i løbet af eksempelvis en 2-ugers observationsperiode, hvor hun observerer barnet i typiske aktiviteter samt i dets relationer ud fra en række udsagn så som:

Sprog 1-2 år: Barnet bruger pegning kommunikativt

De udfyldte skemaer kan benyttes som udgangspunkt for udarbejdelse af læreplaner for gruppen eller handleplan for det enkelte barn. Læs mere herom i afsnittet »Aktiviteter til indsatsen – Så ka' de lære det«.

Når der er behov for det, kan arbejdet foregå i samarbejde med andre faggrupper.

